TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Bảy tiêu chí xây dựng “Chùa Xanh”

ISSN: 2734-9195 09:46 10/07/2025

“Chùa Xanh – Hành động từ tâm” là một minh chứng cho xu hướng Phật giáo hành động và nhập thế, nơi mỗi ngôi chùa không chỉ là trung tâm tâm linh mà còn là trường học xanh, là ốc đảo an lạc giữa đô thị hóa, và là lời nguyện sống từ bi với muôn loài.

Phật giáo với trách nhiệm sinh thái trong thời đại mới

Trái Đất đang nóng lên. Rừng bị chặt, sông hồ ô nhiễm, không khí dày bụi mịn, và hàng trăm loài sinh vật biến mất mỗi năm. Trong khi đó, đời sống con người ngày càng bị cuốn vào vòng xoáy tiêu dùng, tiện nghi, và xa rời tự nhiên.

Trong Báo cáo *“Biến đổi khí hậu 2023”* của Liên Hợp Quốc (IPCC), giới khoa học cảnh báo rằng nhiệt độ trung bình toàn cầu đang tiến gần mức tăng 1.5°C – ngưỡng nguy hiểm có thể gây ra các hậu quả không thể đảo ngược.

Trong khi đó, 80% rừng nguyên sinh ở châu Á đã bị suy giảm nghiêm trọng, và hơn 8 triệu tấn rác nhựa đổ xuống đại dương mỗi năm (UNEP, 2021).

Trước thảm họa sinh thái toàn cầu, không chỉ chính phủ hay giới khoa học, mà các tổ chức tôn giáo cũng được kêu gọi đóng vai trò tích cực.

Phật giáo, với triết lý từ bi, vô ngã và tương duyên, không chỉ dừng lại ở việc khai mở nội tâm mà còn có tiềm năng lớn trong việc chuyển hóa nhận thức cộng đồng về lối sống hài hòa với thiên nhiên.

Mô hình Chùa Xanh do Thầy Quảng Lâm, chùa Long Hưng khởi xướng, được đề xuất như một giải pháp dung hợp giữa hành trì phật pháp và thực hành bảo vệ môi sinh, góp phần đưa Phật giáo Việt Nam hội nhập với xu hướng đạo Phật nhập thế toàn cầu.

Ảnh tác giả cung cấp.

Phật giáo với môi trường

Tư tưởng Phật giáo vốn đề cao sự tương duyên của vạn pháp. Trong Kinh Tạp A-hàm, đức Phật dạy: *"Cái này có thì cái kia có, cái này sinh thì cái kia sinh; cái này không thì cái kia không."* (Tạp A-hàm, Kinh số 296).

Từ cái nhìn nhân duyên, việc con người phá hoại môi trường không chỉ dẫn đến hậu quả sinh học mà còn phá vỡ cân bằng nghiệp quả trong toàn thể hệ sinh thái.

Kinh Pháp Cú, câu 270 dạy *"Không sát sinh, không bảo người sát sinh, tránh mọi sát hại – đó là hạnh sống cao thượng."* Khái niệm "*sát sinh*" không chỉ còn giới hạn trong hành động giết hại sinh vật hữu tình, mà đã được mở rộng – theo các học giả Phật học hiện đại như Joanna Macy (1983), Peter Harvey (2000), hay David Loy (2010) – đến việc phá hủy hệ sinh thái sống, gây đau khổ cho vô lượng chúng sinh.

Nhiều nghiên cứu cho thấy, mô hình *"chùa sinh thái" ở* Thái Lan, Sri Lanka, Hàn Quốc đã mang lại tác động xã hội rõ rệt, như giảm rác thải nhựa, nâng cao ý thức cộng đồng, đặc biệt là thế hệ trẻ (T.Y. Nguyen, Buddhist Ecology and Temple Design, 2020).

Theo Tổ chức Phật giáo quốc tế Sakyadhita (2022), hơn 30 quốc gia châu Á đã triển khai các mô hình tu viện hoặc thiền viện sinh thái, trong đó Đài Loan được xem là đi đầu nhờ mô hình của tổ chức Từ Tế (Tzu Chi). Những mô hình này cho thấy Phật giáo hoàn toàn có thể kết nối tâm linh và môi trường, giáo lý và hành động.

Tại Việt Nam, nếu có sự vào cuộc của các chùa, tự viện, cùng sự hướng dẫn của chư tăng, ni trong việc hướng dẫn phật tử sống theo hạnh nguyện từ bi, cứu độ của Bồ Tát Quán Thế Âm – thông qua việc bảo vệ môi trường, yêu thương muôn loài – thì Phật giáo sẽ trở thành nguồn cảm hứng đạo đức sinh thái sâu sắc, đóng góp tích cực vào sự chuyển hóa xã hội.

Ảnh tác giả cung cấp.

Chùa Xanh – từ cảm hứng Đài Loan đến hành động tại Việt Nam

Trong Kinh Tăng Chi Bộ (Aṅguttara Nikāya) dạy: *"Người trí không chỉ giữ giới, mà còn làm điều lợi ích cho số đông."*

Nhiều năm học tập và làm việc tại các trung tâm Phật giáo Đài Loan, đặc biệt tại tổ chức Từ Tế (Tzu Chi), Thầy Quảng Lâm đặc biệt ấn tượng với về vai trò của Phật giáo Đài Loan trong việc thay đổi ý thức bảo vệ môi trường của người dân.

Trong các thời khóa tại chùa, từng chi tiết nhỏ, như mua sắm, tiêu dùng, từ giọt nước rửa bát đến bữa cơm – đều được đặt trên nền tảng ý thức sinh thái sâu sắc.

Mỗi ngày, hàng trăm ngàn phật tử đến vừa tu tập vừa phân loại rác, tái chế rác như một hình thức thực tập chính niệm và phụng sự xã hội. Điều này tạo nên một cộng đồng *"tu trong hành động"*, nơi từ bi không nằm trong kinh sách mà hiện hữu giữa những thùng rác tái chế và nụ cười của người tình nguyện. Đến chùa không chỉ là nghe lời giảng kinh mà còn là môi trường để phật tử thực

hành *"sống tỉnh thức"* bằng cách phân loại rác, tái chế nhựa, trồng cây, và giảm tiêu dùng.

Ấn tượng sâu sắc trước tinh thần "*hành động từ tâm*" tại các ngôi chùa sinh thái ở Đài Loan, Thầy đã truyền tải đến phật tử thông điệp rằng: chùa không chỉ cần đẹp về mặt kiến trúc hay trang nghiêm trong nghi lễ, mà còn phải là không gian xanh – sạch – lành, phản ánh sự tỉnh thức trong từng hơi thở và hành động. Người Phật tử không chỉ trở về chùa để tụng kinh bái sám, mà còn cần thực hành hạnh từ bi của Bồ Tát Quán Thế Âm, lắng nghe tiếng kêu cứu của muôn loài và hệ sinh thái đang bị tổn thương. Đó chính là sự thể hiện tinh thần nhập thế của đạo Phật – nơi mỗi ngôi chùa trở thành trung tâm chuyển hóa ý thức cộng đồng, lan tỏa trách nhiệm bảo vệ sự sống đến từng nếp nghĩ và hành vi hàng ngày.

Ảnh tác giả cung cấp.

Bảy tiêu chí "*Chùa Xanh*"

Dựa trên trải nghiệm thực tiễn và nền tảng giáo lý, chùa Long Hưng hiện đang ứng dụng bảy tiêu chí cốt lõi để hướng đến xây dựng một *"Chùa Xanh"*:

1.Tiết kiệm tài nguyên: Sử dụng năng lượng mặt trời, giảm điện – nước, tận dụng nước giếng khoan để tưới cây và ánh sáng tự nhiên.

2.Quản lý rác thải: Phân loại rác tại nguồn, tái sử dụng vật dụng, nói không với nhựa dùng một lần. Phật tử đến các khóa tu được thông báo mang theo bình nước cá nhân, hạn chế sử dụng túi ni lông, chai nhựa dùng một lần.

3.Không gian sinh thái: Trồng thêm cây xanh, vườn rau hữu cơ, xây dựng hồ nước sinh học, tạo môi trường trị liệu tự nhiên.

4.Ẩm thực xanh: Khuyến khích ăn chay trường, sử dụng thực phẩm địa phương – ít bao bì, không chất bảo quản.

5.Lễ nghi thân thiện môi trường: Nói không với vàng mã, nhang hóa học, tổ chức lễ lược đơn giản – thanh tịnh – ý nghĩa.

6.Giáo dục môi trường gắn với giáo lý: Đưa chương trình giảng dạy, trò chuyện về môi trường vào các khóa tu hàng tuần được tổ chức tại chùa. Mở lớp dạy thiền – rải tâm từ – bảo vệ môi trường, gắn với tư tưởng nhân quả – vô ngã.

7.Kết nối cộng đồng: Phát động các chiến dịch trồng cây, dọn vệ sinh, "*Tu tập xanh", "Mỗi phật tử – một hành động xanh"*.

Các tiêu chí này không chỉ phản ánh tinh thần Phật giáo mà còn có thể xây dựng thành bộ chuẩn mực áp dụng cho các tự viện trên toàn quốc, như một hướng phát triển mới trong hoằng pháp và phụng sự xã hội. Chùa Xanh xuất hiện như một lời nhắc nhở trở về cốt tủy đạo Phật: sống tỉnh thức, giảm tham dục, và bảo vệ mọi sự sống. Thay vì chỉ giảng pháp trên pháp tòa, mô hình này khuyến khích "*giảng bằng hành động*", thông qua từng bước nhỏ như trồng rau sạch, dùng túi vải, tiết kiệm điện, phân loại rác... Từ đó, chùa không chỉ là nơi tu tập mà trở thành trường học đạo đức sinh thái cho cộng đồng.

Một ngôi Chùa Xanh, vì vậy, chính là biểu hiện của người tu "*hành Bồ tát đạo*", bằng cách bảo vệ sự sống, giảm khổ đau – không chỉ cho người, mà cho cả muôn loài.

Ảnh tác giả cung cấp.

Chuyển hóa từ tri kiến đến hành động

Giáo lý đạo Phật đã từ lâu đặt nền tảng trên sự tỉnh thức và từ bi. Giới – Định – Tuệ không chỉ để thanh lọc nội tâm mà còn là nền tảng cho sự hiểu biết sâu sắc về mối quan hệ giữa con người và thế giới.

Tương Ưng Bộ Kinh dạy rằng: "*Tất cả các pháp đều nương nhau mà tồn tại.*" Sự sống không tách rời môi trường; làm tổn hại môi trường chính là làm tổn hại đến chúng sinh, đến nghiệp quả của cộng đồng. Thực hành giới không sát sinh ngày nay không chỉ là tránh giết hại trực tiếp, mà còn bao hàm cả việc không phá hoại sinh cảnh, không đổ rác ra sông, không tiêu dùng quá mức gây tổn thương đến hành tinh.

Trong bối cảnh đó, Chùa Xanh không chỉ là một công trình vật lý mà là một phương tiện giáo hóa hữu hiệu. Khi chùa không còn là nơi phát sinh rác thải, khói hương mù mịt, hay lễ nghi xa xỉ, mà trở thành không gian nuôi dưỡng chánh niệm và lối sống tỉnh thức, thì Phật giáo mới thực sự bước ra khỏi khung khổ truyền thống và hòa nhập với các vấn đề thời đại.

Mô hình Chùa Xanh không chỉ là phong trào bảo vệ môi trường, mà là sự trở về với cốt lõi của phật pháp: sống tỉnh thức, từ bi, và trách nhiệm.

Nếu mô hình *“Chùa Xanh – Hành động từ tâm”* được ứng dụng rộng rãi tại các chùa, tự viện trên khắp Việt Nam – từ miền xuôi đến vùng cao, từ trung tâm đô thị đến thôn quê hẻo lánh – thì những chuyển hóa sâu sắc sẽ dần hiện hữu: môi trường tự nhiên được phục hồi, rác thải giảm thiểu rõ rệt, không gian sống được phủ xanh, và đặc biệt là ý thức sinh thái trong cộng đồng được nâng lên từ cội nguồn đạo đức.

Các ngôi chùa, khi ấy, sẽ không chỉ là nơi tu tập và thờ phụng, mà trở thành trung tâm giáo dục sinh thái cộng đồng, nơi từng thùng rác phân loại, từng bảng thông điệp *“ăn chay xanh – sống tỉnh thức”* hay từng vườn rau nhỏ đều là pháp khí để giáo hóa, để khơi dậy hạt giống từ bi và trách nhiệm đối với trái đất.

Đây cũng là một cơ hội vàng để Phật giáo Việt Nam kết nối giữa đạo và đời, giữa thiền đường và hành động xã hội, tái hiện tinh thần nhập thế của Bồ tát Quán Thế Âm – lắng nghe tiếng kêu của muôn loài đang bị tổn thương, và khởi tâm hành động để cứu độ không chỉ con người mà cả hệ sinh thái.

Mô hình Chùa Xanh, vì vậy, không chỉ là một sáng kiến sinh thái – mà là một pháp hành thời đại mới, nơi đạo Phật được sống dậy giữa đời, bằng sự tỉnh thức và từ tâm cụ thể trong từng hành động vì sự sống.

Ảnh tác giả cung cấp.

Kết luận

"*Chùa Xanh – Hành động từ tâm*" là một minh chứng cho xu hướng Phật giáo hành động và nhập thế, nơi mỗi ngôi chùa không chỉ là trung tâm tâm linh mà còn là trường học xanh, là ốc đảo an lạc giữa đô thị hóa, và là lời nguyện sống từ bi với muôn loài.

Chúng ta không thể giảng từ bi trong chính điện mà ngoài sân chùa tràn ngập rác thải nhựa. Chúng ta không thể tụng kinh hồi hướng cho chúng sinh mà mỗi bữa cúng lễ tiêu thụ hàng chục vật phẩm khó phân hủy. Chúng ta cần quay về với cốt lõi của phật pháp – sống tỉnh thức, sống hài hòa với thiên nhiên, sống như thể mọi sự sống đều là một phần của chính mình.

Đưa mô hình này lan tỏa rộng khắp, với sự tham gia của tăng ni, phật tử và cộng đồng, chính là cách đưa đạo Phật đi vào cuộc đời – không bằng lý thuyết, mà bằng hành động cụ thể, bằng từng bước chân tỉnh thức trên con đường bảo vệ sự sống.

Mô hình "*Chùa Xanh – Hành động từ tâm*" không chỉ là một dự án môi trường. Đó là sự trở về với tinh thần Phật giáo Nguyên thủy, là cách thực hành Bát Chính Đạo giữa đời thường, là lời cầu nguyện bằng hành động – nơi từng giọt nước, nhành cây, tiếng gió trong chùa đều là pháp âm nhắc ta về bổn phận giữ gìn sự sống.

Nhóm 1
Nhóm 2
Nhóm 3
Nhóm 4
Nhóm 5

TỔ ĐÌNH VĨNH NGHIỆM - CHÙA LONG HƯNG
VÌ TƯƠNG LAI XANH
KHOÁ THIỀN
SỐNG XANH
SỐNG HẠNH PHÚC

Tác giả: **Phạm Thị Thu Huyền** – Nghiên cứu sinh Phật học, Viện Trần Nhân Tông, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Tài liệu tham khảo:

1. Kinh Tạp A-hàm (SA 296), Hòa thượng Thích Minh Châu dịch.

2. Kinh Pháp Cú (Dhammapada), HT. Thích Minh Châu dịch, câu 270.

3. Harvey, P. (2000). An Introduction to Buddhist Ethics. Cambridge University Press.

4. Joanna Macy (1983). Dharma and Ecology: Mutual Awakening.

5. David Loy (2010). The Great Awakening: A Buddhist Social Theory.

6. UNEP (2021). Single-Use Plastics: A Roadmap for Sustainability.

7. T.Y. Nguyen (2020). Buddhist Ecology and Temple Design in Contemporary Asia.

8. IPCC (2023). Sixth Assessment Report on Climate Change.

9. Sakyadhita International (2022). Women, Environment and Buddhism in Asia.a